

Wrongful life

Een wonderlijke vordering zonder ongewenste gevolgen

mr. Lucien Ridderbroek

studeert aan de Erasmus Universiteit Rotterdam; schreef scriptie over de aanvaardbaarheid van wrongful life-claims

Op 18 maart jl. deed de Hoge Raad uitspraak in de zaak-Kelly. De Hoge Raad besliste dat de geboorte van het meisje – met een chromosomale afwijking belast – voorkomen had kunnen worden, en dat Kelly en haar ouders ten gevolge van deze medische misser recht hebben op vergoeding van hun materiële en immateriële schade.¹ Voor het eerst is in hoogste instantie geoordeeld over een zogeheten wrongful life-vordering. Lucien Ridderbroek analyseert het arrest en stelt de juridische inbedding van deze wonderlijke vordering centraal. Een vordering wegens een ‘onterecht leven’ heeft meer aspecten dan enkel juridische. Ridderbroek beziet de vraag of acceptatie van dergelijke vorderingen tot ongewenste gevolgen kan leiden. Hij meent van niet.

Een wrongful life-vordering kan worden omschreven als een vordering tot schadevergoeding van *een kind* dat niet geboren had willen worden doordat het zwaar lijdt onder een leven met ernstige handicaps. Daarin verschilt de wrongful life-vordering met een wrongful birth-vordering. Met de laatste wordt bedoeld op een vordering tot schadevergoeding van *de ouder(s)* van een ongewenst – gezond of gehandicapt – geboren kind. De wrongful birth-vordering is naar huidig recht algemeen geaccepteerd.²

BEROEPSFOUT

De moeder van Kelly heeft in 1986 een miskraam gehad en in 1987 een curettage, waar-

na zij een jaar later bevallen is van een gezonde dochter. In de loop van 1993 raakte de moeder opnieuw in verwachting. Vanwege het feit dat er chromosomale afwijkingen in de familie van de vader voorkomen, was de moeder ter begeleiding van haar zwangerschap in behandeling bij een verloskundige, die destijds in dienst was van het LUMC (toen nog AZL). De verloskundige die de moeder tijdens de zwangerschap en bevalling bijstond was door de moeder op de hoogte gesteld van de genetische voorgeschiedenis van de vader, maar zag hier geen aanleiding in om actie te ondernemen. Indien tijdig onderzoek zou zijn verricht, zou de chromosomale afwijking geconsta-

teerd zijn en zouden de ouders besloten hebben tot afbreking van de zwangerschap. Kelly zou dan nooit geboren zijn. Nu gaat zij een leven met ernstige fysieke en mentale handicaps tegemoet; op elfjarige leeftijd kan ze niet praten en bijna niet lopen; ze ziet en hoort slecht en heeft hartklachten en zware verstandelijke beperkingen. Wel herkent ze haar ouders nu.³

De ouders vorderen vergoeding van de materiële en immateriële schade die zijzelf en hun dochter hebben geleden ten gevolge van de door de verloskundige gemaakte beroepsfout. De ouders leggen aan hun vordering ten grondslag dat de verloskundige, door niet over te gaan tot een vruchtwater-

punctie of een ander onderzoek naar genetische afwijkingen, dan wel tot het inwinnen van nader advies of doorverwijzing van de moeder, verwijtbaar tekort is geschoten in de nakoming van haar verplichtingen uit de behandelingsovereenkomst, althans onrechtmatig heeft gehandeld. Voorts stellen zij dat, indien zij hadden geweten dat Kelly een chromosomale afwijking had, zij haar niet ter wereld hadden laten komen.

De ouders vorderen vergoeding van de volgende schadeposten: (a) de kosten van opvoeding en verzorging van Kelly, inclusief de kosten die samenhangen met haar handicaps, en – na in incidenteel beroep hun eis te hebben vermeerderd – tevens de materiële schade die Kelly zal lijden voorzover deze niet aan haar ouders wordt vergoed; (b) smartengeld voor de immateriële schade van beide ouders; (c) smartengeld voor de immateriële schade van Kelly bestaande uit haar ernstige fysieke en geestelijke lijden ten gevolge van haar geboorte; (d) de kosten van psychiatrische behandeling van de moeder.

In de procedure in eerste aanleg toetst de rechtbank het handelen van de verloskundige aan de opvattingen omtrent de normen van een redelijk handelend en redelijk bekwaam verloskundige ten tijde van dat handelen, en komt – nadat zij door deskundigen is voorgelicht – tot het oordeel dat de verloskundige niet aan deze maatstaf heeft

voldaan. Met name het aan de verloskundige bekende feit dat een neef van de vader gehandicapt was, had de verloskundige alert moeten maken. In hoger beroep overweegt het hof dat een niet te verwaarlozen risico op ernstige handicaps aanwijsbaar was en dat desondanks is nagelaten om prenatale diagnostiek aan te bieden of een klinisch geneticus in te schakelen. Door na te laten wat zij had behoren te doen, heeft de verloskundige een beroepsfout gemaakt.⁴ Het oordeel omtrent de beroepsfout wordt in cassatie niet langer betwist.

DIVERSE POSITIES

In deze procedure stond tussen partijen vast dat de moeder, indien bij onderzoek tijdens de zwangerschap aan het licht zou zijn gekomen dat haar vrucht een chromosomale afwijking had, in overleg met de vader tot afbreking van de zwangerschap zou zijn overgegaan. In feitelijke instanties is bepaald dat de verloskundige tegenover de moeder niet alleen toerekenbaar tekort is geschoten

in de nakoming van haar verplichtingen uit de behandelingsovereenkomst, maar ook dat zij onrechtmatig jegens de moeder heeft gehandeld. Zij heeft immers een ernstige inbreuk gemaakt op het zelfbeschikkingsrecht van de moeder om voor abortus te kiezen.

In cassatie spitst de zaak zich enerzijds toe op de vraag of de vader en Kelly een vordering kunnen ontlenen aan de beroepsfout van de verloskundige, en zo ja, welke grondslag daar voor in aanmerking komt. Anderzijds dient in cassatie, ten aanzien van beide ouders en Kelly, duidelijkheid te worden verschaft over de vraag welke schadeposten voor vergoeding in aanmerking komen en in welke mate. Alvorens tot de kern van dit artikel te komen, te weten de wrongful life-vordering van Kelly, zal in het kort worden gezien welke de juridische positie van de vader is, en welke schadeposten van de ouders voor vergoeding in aanmerking komen.

Een niet te verwaarlozen risico op ernstige handicaps was aanwijsbaar en desondanks werd er geen prenatale diagnostiek aangeboden

1 HR 18 maart 2005, nr. Co3/206HR.

2 HR 21 februari 1997, NJ 1999, 145 (Wrongful birth I) en HR 9 augustus 2002, RvdW 2002, 132 (Wrongful birth II).

3 Trouw 19 maart 2005.

4 Rb. Den Haag 2 februari 2000, NJkort 2000, 54 en Gerechtshof Den Haag 26 maart 2003, NJ 2003, 249. Zie ook art. 7:453 BW.

De fout van de verloskundige tegenover de moeder is tevens strijdig met wat de verloskundige in het maatschappelijk verkeer jegens de vader betaamt

WRONGFUL BIRTH-VORDERING VAN OUDERS

Aangezien de vader geen partij is bij de behandelingsovereenkomst tussen de moeder en verloskundige, is het de vraag of de door de verloskundige gemaakte beroepsfout tevens onrechtmatig is jegens de vader. De Hoge Raad beantwoordt deze vraag bevestigend en overweegt dat de fout van de verloskundige tegenover de moeder tevens strijdig is met hetgeen de verloskundige volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer jegens de vader betaamt. De Hoge Raad erkent dat een beslissing tot afbreking van zwangerschap in laatste instantie aan de moeder alleen is, maar hieraan doet niet af dat de belangen van de vader daar ten nauwste bij betrokken zijn. Door de geboorte van een kind ontstaat immers een familierechtelijke betrekking tussen het kind en zijn ouders (art. 1:197 BW), waarbij de ouders tevens de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van het kind dragen.

De Hoge Raad ziet geen reden om de materiële schade van de ouders te beperken tot de kosten die verbonden zijn aan de handicaps. Onder verwijzing naar zijn eerste wrongful birth-arrest, bepaalt de Hoge Raad dat de volledige kosten van opvoeding en verzorging vergoed dienen te worden. Daarnaast hebben de ouders recht op vergoeding van hun immateriële schade wegens een aantasting in de persoon (in de zin van art. 6:106 BW). Door de beroepsfout van de verloskundige hebben zij er immers niet voor kunnen kiezen om de geboorte van een zwaar gehandicapt kind te voorkomen. Een dergelijke ingrijpende aantasting van een zo fundamenteel recht leidt ten aanzien van beide ouders tot recht op vergoeding van hun immateriële schade, waarbij nog opgemerkt wordt dat toekenning van deze vergoeding niet impliceert dat het bestaan van Kelly een bron van leed is voor de ouders, maar veeleer erkenning vormt voor een ernstige fout.

DE ONGEBORENE

Een wrongful life-vordering veronderstelt dat het kind in kwestie niet geboren had mogen worden. Zijn geboorte had moeten worden voorkomen omdat zijn moeder, indien zij wist van de beschadiging van de vrucht, besloten zou hebben de zwangerschap af te breken. Het feit dat het kind wel geboren is, leidt tot de schadeclaim van het kind. Voor de beantwoording van de vraag of het (ongeboren) kind zijn vordering kan baseren op wanprestatie, is noodzakelijk dat het kind als partij bij de behandelingsovereenkomst kan worden beschouwd. Dit is volgens de Hoge Raad evenwel niet het geval omdat de aard van de geneeskundige behandelingsovereenkomst, behoudens aanwijzingen voor het tegendeel, meebrengt dat de aanstaande moeder deze uitsluitend voor zichzelf sluit.⁵ Dit neemt echter niet weg dat de door de moeder gesloten behandelingsovereenkomst, zolang deze strekt tot begeleiding van de zwangerschap en niet is gericht op het afbreken daarvan, naar haar aard mede gericht is op het verlenen van de noodzakelijke zorg aan de nog ongeboren vrucht. Wel is de behandelaar op grond van zijn zorgplicht jegens de zwangere vrouw, ook jegens haar ongeboren kind gehouden de in de gegeven omstandigheden vereiste prenatale diagnostiek te (doen) verrichten en zo nodig een klinisch geneticus te consulteren om de vrucht nader te doen onderzoeken. De vrouw dient immers in staat te worden gesteld een goed geïnformeerde keuze te maken ten aanzien van de vraag of zij mede met het oog op de belangen van haar nog ongeboren kind, voortzetting of afbreking van haar zwangerschap wenst.⁶ Door hierin jegens de vrouw tekort te schieten, handelt de verloskundige tevens in strijd met hetgeen haar jegens de ongeborene volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt.

CAUSAAL VERBAND

Er dient causaal verband te bestaan tussen de beroepsfout van de verloskundige en de schade die Kelly dientengevolge lijdt. De complicerende factor in dit geval is dat er van toebrengen van letsel aan een gezond kind geen sprake is. De handicap is immers niet door het handelen of nalaten van de verloskundige veroorzaakt, maar door de genetische afwijkingen die vanaf de conceptie bij Kelly aanwezig waren. Een gezond leven had het kind hoe dan ook nooit gehad. Toch ziet de Hoge Raad hierin geen bezwaar om causaal verband tussen de beroepsfout en de schade aan te nemen:

‘Met het verweer wordt immers miskend dat de gebeurtenis waarop hun aansprakelijkheid berust, niet is gelegen in het feit dat Kelly is geboren of in de bij haar vanaf de conceptie aanwezige chromosomale afwijking, doch in de nalatigheid van de verloskundige de in de gegeven omstandigheden noodzakelijke prenatale diagnostiek te (doen) verrichten. In dit geding staat vast dat een juiste familieanamnese en daarop gevolgde consultatie van een klinisch geneticus tot nader onderzoek zou hebben geleid waardoor de chromosomale afwijking van de vrucht waarvan de moeder zwanger was, aan het licht zou zijn gekomen, naar aanleiding waarvan de moeder in overleg met de vader tot afbreking van haar zwangerschap zou hebben besloten. De door de verloskundige gemaakte fout staat daarom wel degelijk in het (...) vereiste *condicio sine qua non*-verband tot de schade.’ (r.o. 4.4)

Daarnaast meent de Hoge Raad dat toerekening van de schade aan de schuldige van

de beroepsfout op zijn plaats is. Dit vloeit voort uit de aard van de onderhavige aansprakelijkheid (die immers is gebaseerd op schending van een zorgvuldigheidsnorm die mede strekt ter voorkoming van schade als de onderhavige) en de aard van de schade (in dit geval schade voortvloeiende uit de geboorte van een ernstig gehandicapt kind dat niet geboren zou zijn als de fout niet zou zijn gemaakt).

GEHANDICAPT LEVEN ALS SCHADE

Als uitgangspunt van het schadevergoedingsrecht geldt dat de benadeelde zoveel mogelijk moet worden gebracht in de vroegere toestand, althans in de toestand die (vermoedelijk) bestaan zou hebben indien de onrechtmatige daad of wanprestatie niet zou zijn gepleegd.⁷ Dit wordt ook wel de ‘herstelfunctie’ van de schadevergoeding genoemd. In geval van wrongful life-vorderingen stuit dit op bezwaren; zonder de beroepsfout van de arts zou het kind immers nooit hebben bestaan. Het moge duidelijk zijn dat het concreet wegnemen van de negatieve gevolgen (door het ombrengen van het kind) juridisch ontoelaatbaar en ethisch verwerpelijk is.⁸

Volgens de Hoge Raad volgt hier echter niet uit dat de door Kelly gevorderde schade rechtens niet voor vergoeding in aanmerking

Toekenning van immateriële schade van de ouders impliceert niet dat Kelly's bestaan een bron van leed is voor de ouders, maar vormt erkenning van een ernstige fout

komt. De rechter dient de schade namelijk te begroten op de wijze die het meest met de aard ervan in overeenstemming is (art. 6:97 BW). Dit leidt er in dit geval toe dat de aard van de schade meebrengt dat alle kosten die worden gemaakt voor opvoeding en verzorging van Kelly en ter bestrijding van de gevolgen van haar handicaps, in hun geheel voor vergoeding in aanmerking komen. Dit geldt ook voor de periode na haar 21e levensjaar. Met deze laatste beslissing erkent de Hoge Raad het belang van een eigen vorderingsrecht voor het kind. Een schadevergoeding die slechts aan de ouders toekomt, stelt namelijk niet zeker dat het kind gedurende zijn leven de werkelijk begunstigde is omdat de financiële afwikkeling vermogensrechtelijk via het vermogen van de ouders verloopt.⁹ De kosten behoeven uiteraard niet aan Kelly te worden vergoed voorzover zij al aan haar ouders zijn voldaan.

De Hoge Raad keert zich tegen het argument dat toekenning van schadevergoeding de menselijke waardigheid van het gehandicapt geboren kind ontkent. Door de verloskundige schadeplichtig te achten, wordt de menselijke waardigheid van Kelly niet tekort gedaan, maar wordt zij juist in staat gesteld zoveel mogelijk een menswaardig bestaan te leiden. Toekenning van schadevergoeding houdt evenmin een oordeel in ten aanzien van de waarde van het kind als persoon of van zijn bestaan, en daarnaast distantieert de Hoge Raad zich van de gedachte dat het leven van Kelly als schadepost wordt aangemerkt.

Het is niet voor het eerst dat de Hoge Raad zich uitspreekt over deze ethisch beladen argumenten. Reeds in zijn eerste wrongful birth-arrest overwoog de Hoge Raad met

betrekking tot de vordering van de ouders: ‘In deze gedachtegang is geen plaats voor de opvatting dat het kind zelf als schade of schadefactor moet worden gezien. Het gaat immers uitsluitend om vergoeding voor de extra last die als gevolg van de fout van de arts op het gezinsinkomen wordt gelegd en die juist door de aanvaarding van het kind ontstaat. Voormelde gedachtegang kan evenmin worden gezegd in strijd te komen met de waardigheid van het kind als mens of zijn bestaansrecht te ontkennen. Integendeel mag, mede in het belang van het kind, aan de ouders niet de mogelijkheid worden onthouden om ten behoeve van het gehele gezin, met inbegrip van het nieuwe kind, aanspraak op vergoeding van de onderhavige kosten te maken.’ (r.o. 3.8)

Verder heeft Kelly recht op vergoeding van haar immateriële schade. Door haar aanzienlijke handicaps, die haar ouders haar hadden willen besparen, is zij in haar persoon aangetast. De hoogte van deze schadevergoeding mag echter niet uitsluitend worden vastgesteld aan de hand van de aard en de ernst van de handicaps. De Hoge Raad geeft de rechtbank Den Haag (alwaar de schadestaatprocedure plaatsvindt) de instructie om alle relevante omstandigheden op het moment van zijn beoordeling mee te laten wegen, waaronder in elk geval de wijze waarop Kelly zich inmiddels heeft ontwikkeld, de mate waarin zij door haar handicaps wordt belemmerd ‘normaal’ te leven en de mate waarin zij daaronder lijdt. Bij de berekening van de omvang van de schade dient tevens rekening te worden gehouden met het bestaan van sociale voorzieningen.

5 Zie ook HR 11 maart 1977, NJ 1977, 521 en HR 8 september 2000, NJ 2000, 734 (Baby Joost).

6 Het recht van de patiënt op informatie (waarvan het zogenaamde ‘informed consent’ een afgeleide is) vindt zijn wettelijke waarborg in art. 7:448 BW.

7 Asser/Hartkamp 4-I, 2004, nr. 410.

8 Aldus S. D. Lindenbergh, ‘Wrongful birth en

wrongful life’, *TVP* 2000-2, p. 33.

9 Dit wordt ook erkend door minister Donner (Justitie) en staatssecretaris Ross-van Dorp (VWS) in hun brief aan de Tweede Kamer. Zij vragen zich af of – indien mocht blijken dat een wrongful life-vordering niet mogelijk is – het ter bescherming van de belangen van het kind mogelijk is, te bezien of de

vergoeding die door de rechter aan ouders wordt toegekend en voorzover deze strekt ten behoeve van het kind, kan worden geïndividualiseerd door te bepalen dat de ouders en hun erfgenamen over dat gedeelte van de vergoeding niet mogen beschikken anders dan ten behoeve van het kind. *Kamerstukken II* 2003/04, 29 200 VI, nr. 61, p. 13.

De schadeplichtigheid van de verloskundige doet niet af aan de menselijke waardigheid van Kelly, die daardoor juist zoveel mogelijk een menswaardig bestaan kan leiden

DEFENSIEVE GENEESKUNDE

Kan toewijzing van de vordering nu tot ongewenste maatschappelijke gevolgen leiden? Zou bijvoorbeeld de geneeskunde er defensiever door worden beoefend, en kan een kind nu ook zijn moeder aanspreken voor zijn 'wrongful life'? Ook hierover spreekt de Hoge Raad zich uit.

De Hoge Raad overweegt dat handelen in strijd met de geldende professionele maatstaf aansprakelijkheid voor een beroepsfout oplevert. Met andere woorden: een juridische claim is beoordeeld naar gangbaar aansprakelijkheidsrecht. Daarnaast overweegt de Hoge Raad dat een geneeskundig behandelaar niet gehouden is zich in te spannen de zwangere vrouw ertoe te bewegen haar zwangerschap af te breken. Niet de abortus staat centraal, maar het overleg daaromtrent. Deze opvatting is in overeenstemming met hetgeen minister Donner en staatssecretaris Ross-van Dorp uiteen hebben gezet in hun brief aan de Tweede Kamer. Daarin hebben zij aangegeven dat het van belang is dat artsen en hulpverleners overeenkomstig duidelijke professionele standaarden en wettelijke maatstaven voor het toepassen van prenatale diagnostiek en behandelingsopties informatie verschaffen en onderzoek aanbieden als dat in de gegeven omstandigheden geïndiceerd is. Zij menen dat de vrees voor aansprakelijkheid bij medisch hulpverleners onterecht is.

Hoewel het aantal schadeclaims van patiënten tegen ziekenhuizen toeneemt en het daarbij in toenemende mate draait om aansprakelijkheid voor diagnostische fouten, hebben woordvoerders van zowel de KNMG als de organisatie van verloskundigen, de KNOV, laten weten niet bevreesd te zijn voor defensieve geneeskunde. Woordvoerder van de laatste organisatie heeft tevens aangegeven dat er sinds de geboorte van Kelly in 1994 op het gebied van richtlijnen veel veranderd is en dat de KNOV dit

jaar met een nieuwe richtlijn 'Prenatale diagnostiek komt'.¹⁰

KIND GEEN BAAS IN MOEDERS BUIK

Ten slotte dient de vraag te worden beantwoord of erkenning van de wrongful life-vordering tot ongewenste gevolgen kan leiden voor (aankomende) ouders van gehandicapte kinderen. De Hoge Raad beantwoordt deze vraag in zijn arrest als volgt:

[De beslissing tot zwangerschapsafbreking] is binnen de wettelijke grenzen, in laatste instantie uitsluitend aan [de] vrouw voorbehouden, die desgewenst ook ervoor mag kiezen de zwangerschap te voldragen, hoewel zij op de hoogte is met de (aanmerkelijke kans op een) handicap van het kind waarvan zij zwanger is. (...) Evenmin kan worden gezegd dat de rechter (...) de mogelijkheid dichterbij brengt of zelfs creëert dat kinderen die in de positie van Kelly verkeren, ook hun ouders of althans hun moeder aansprakelijk kunnen stellen voor hun bestaan. Zoals hiervoor in r.o. 4.13 overwogen heeft Kelly immers geen recht op haar eigen niet-bestaan, en had zij geen recht op afbreking van de zwangerschap van haar moeder. De vordering die Kelly op het LUMC en de verloskundige heeft, is dan ook uitsluitend gebaseerd op de normschending door laatstgenoemde jegens haar.' (r.o. 4.13 en 4.16)

Naar Nederlands recht bestaat er voor ouders geen rechtsplicht om prenataal onderzoek te doen verrichten of te besluiten tot zwangerschapsafbreking als een kans op een genetische afwijking bestaat of vaststaat. Prenataal genetisch onderzoek dient er mede toe de ouders in staat te stellen een welover-

wogen en verantwoorde keuze te maken over het voldragen van de zwangerschap of zich voor te bereiden op een leven met een kind dat mogelijk ernstig gehandicapt zal zijn.

Het is van belang dat de keuze om de zwangerschap uit te dragen in vrijheid en zonder morele of financiële druk gemaakt wordt. De Gezondheidsraad heeft erop gewezen dat als deze keuzevrijheid niet uitdrukkelijk voorop wordt gesteld, de impliciete boodschap luidt dat eenieder die anders zou willen (en derhalve niet tot zwangerschapsafbreking overgaat), onverstandig handelt en daarmee ook de samenleving onnodig belast. Hierdoor zou uiteindelijk het maatschappelijk draagvlak voor de zorg van gehandicapten onder druk komen te staan.¹¹ Ook zou gemakkelijker kunnen worden gedacht over abortus als selectie-instrument voor steeds geringere afwijkingen.¹²

Zwangerschapsafbreking wordt overeenkomstig artikel 5 van de Wet afbreking zwangerschap slechts gerechtvaardigd door de nood situatie van de vrouw. Bij de parlementaire behandeling is er bewust van afgezien om het begrip nood situatie nader te definiëren. Daarentegen is erkend dat de beslissing tot zwangerschapsafbreking mede bepaald wordt door subjectieve overwegingen van de moeder. Minister Donner is dan ook met recht van oordeel dat het hier gaat om typische beslissingen die binnen de grenzen van de ouderlijke verantwoordelijkheid en beslissingsvrijheid liggen, waar voor een aanspraak wegens schending van een rechtsplicht geen ruimte is.

Zie over deze materie ook het gesprek met Carel Stolker in de Actualiteiten, voorin.

10 'Patiënten dienen meer claims in', *NRC Handelsblad* 26 maart 2005 en 'Hoe meer je kunt, hoe meer er fout kan gaan; Juristen voorspellen nieuwe claims na toekennen schadevergoeding baby-Kelly', *NRC Handelsblad*.

11 Gezondheidsraad, *Prenatale Screening: Downsyndroom, neuralebuisdefecten, routine-echoscopie*. Den Haag:

Gezondheidsraad 2001 (publicatie nr. 2001/11, ISBN 90-5549-374-0).

12 *Kamerstukken II 2003/04, 29 200 VI, nr. 61, p. 11*. Zie ook R. Kruithof, 'Schadevergoeding wegens de geboorte van een ongewenst kind?', *Rechtskundig Weekblad* 1987, p. 2778, waarin hij opmerkt dat het in het belang van de volksgezondheid is dat het

aantal gehandicapten zo klein mogelijk wordt gehouden. In zijn opvatting kan familieplanning, tot op zekere hoogte, op verantwoordelijke wijze de vroegere natuurlijke selectie vervangen.